

MÜZİK SANATINA BAKIŞIYLA İSMET İNÖNÜ

Mehmet Emin Şen¹

Özet

İsmet İnönü'nün hayatı, müziğe olan ilgisi ve müziğin toplumsal hayattaki yeri ile derin bir şekilde bağlantılıdır. Yirminci yüzyıla damga vuran savaşlarda ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla başlayan süreçte başbakan ve sonrasında ikinci cumhurbaşkanı olarak görev yapmış İnönü, Türk siyasi tarihinin önemli figürlerinden biri olmasına rağmen müziğe olan ilgisi genellikle göz ardı edilen yönüdür.

Kurtuluş Savaşı'nın önde gelen komutanlarından biri olan İnönü, savaş sonrası dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Siyasi hayatının yanı sıra, İnönü'nün müziğe olan ilgisi de dikkat çekicidir. Müziği sadece izlemekle kalmayarak aktif bir dinleyici ve hayatının bir kısmında viyolonsel dersleri alarak aktif bir icracı olmuştur. Özellikle klasik müziğe olan sevgisi ve ilgisi birçok anekdotla belgelenmiştir. İnönü'nün müziğe olan katkıları, sadece bir siyasetçi olarak değil, aynı zamanda kültürel lider olarak da önemli bir yer tutmaktadır. Onun müziğe verdiği önem, Türkiye'nin kültürel kimliğinin şekillenmesinde ve müzik alanında uluslararası tanınırlığın artmasında etkili olmuştur.

İnönü'nün müzikle olan ilişkisi, onun kişiliğini ve sanat anlayışını yansıtan önemli bir unsurdur. Müziğin İsmet İnönü'nün yaşamında hem dinleyici hem de icracı olarak nasıl ve ne şekilde yer aldığının yanıtını bulma çabası amaçlı ilgili literatürün taranması ile ulaşılan bulgular çalışmanın çıktıları oluşturulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnönü ve Sanat, İnönü ve Müzik, Milli Şef Dönemi Müzik Politikaları

İSMET İNÖNÜ WITH HIS VIEW ON THE ART OF MUSIC

Abstract

İsmet İnönü's life is deeply connected with his interest in music and the place of music in social life. İnönü, who served as the prime minister and then the second president during the wars that marked the twentieth century and the process that began with the establishment of the Republic of Turkey, is one of the most important figures in Turkish political history, but his interest in music is an aspect that is usually ignored.

İnönü, one of the leading commanders of the War of Independence, played an important role in the formation of the Republic of Turkey in the post-war period. In addition to his political life, İnönü's interest in music is also noteworthy. He has been an active listener by not only watching music and has been an active performer by taking cello lessons for part of his life. His love and interest in classical music in particular is documented by many anecdotes. İnönü's contributions to music occupy an important place not only as a politician, but also as a cultural leader. The importance he gives to music has been instrumental in shaping Turkey's cultural identity and increasing international recognition in the field of music.

İnönü's relationship with music is an important element that reflects his personality and understanding of art. The findings obtained by scanning the relevant literature in an effort to find the answer to how and in what way music takes place in İsmet İnönü's life both as a listener and performer constitute the outputs of the study.

Keywords: İnönü and Art, İnönü and Music, Music Policies of the National Conductor Period

1. Giriş

¹ Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Müzikoloji Bölümü, e-mail: meminsen@gmail.com, DOI: 10.22252/ijca.1662231

İsmet İnönü, Türk siyasi hayatının Atatürk'ten sonra önemli kişiliklerin başında gelmektedir. Asker kimliğiyle kurtuluş, siyasetçi ve devlet adamı kimliğiyle kuruluş ve sonrası dönemler Türkiye'sinde oldukça önemli bir kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır. İnönü, 1884 yılında İzmir'de doğan ve 1973 yılında Ankara'da vefat eden önemli bir Türk asker ve siyasetçidir. Türkiye'nin ikinci Cumhurbaşkanı olarak görev yapmıştır. Sakin ve ölçülü kişiliğiyle tanınan İnönü, yeniliklere açık biriydi. Müzik sanatına olan ilgisi de dikkat çekicidir. Yemen'de görevdeyken Batı müziğiyle tanışmıştır. Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığı dönemlerinde müziği desteklemiş, yetenekli çocukların yurt dışı eğitimi alabilmesi için çeşitli düzenlemeler yapmıştır. Özellikle *Harika Çocuklar* olarak bilinen yasa ile müzik alanında yetenekli çocukların yurt dışında eğitim görmelerine olanak sağlamıştır.

İnönü, Türk siyasetçi, asker ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci cumhurbaşkanı olarak bilinir. Ancak onun kişiliği ve mirası sadece siyasi başarılarıyla sınırlı değildir. İnönü'nün hayatı, müziğe olan ilgisi ve müziğin toplumsal hayattaki yeri ile de derin bir şekilde bağlantılıdır. Türk siyasi tarihinin önemli figürlerinden biri olmasının yanı sıra, müzik alanında da dikkat çekici bir etki bırakmıştır. Cumhuriyet döneminin ilk başbakanı ve sonrasında ikinci Cumhurbaşkanı olarak İnönü'nün müziğe olan ilgisi ve destekleri, Türkiye'nin kültürel gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Özellikle müzik eğitimi ve sanatın yaygınlaştırılması konusundaki çabalarıyla bilinmektedir. O, müzik eğitiminin ulusal kimliğin oluşumundaki önemine inanıyordu. Bu bağlamda, Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurulan müzik okulları ve konservatuvarların desteklenmesine öncülük etmiş, ayrıca desteklediği politikalar ile Türk müziğinin geleneksel unsurlarını modernize etmek amacıyla çeşitli projeler geliştirilmiştir.

Cumhuriyet dönemi, Türkiye'de modernleşme ve batılılaşma çabalarının hız kazandığı bir dönemi ifade etmektedir. Bu bağlamda, İsmet İnönü, müziğin ulusal kimliğin inşasındaki önemini fark etmiş ve bu süreci desteklemiştir. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Türkiye, modernleşme ve batılılaşma sürecine girmiştir. Bu süreçte müzik, toplumsal değişim ve kültürel kimlik arayışında önemli bir rol üstlenmiştir. İsmet İnönü, Cumhuriyet'in ikinci cumhurbaşkanı olarak, bu reformları sürdürmüş ve müziğin gelişimini teşvik etmek amacıyla çeşitli destekler sunmuştur. Bu dönemde müzik eğitimi ve sanatın yaygınlaştırılması amacıyla bir dizi kurum kurulmuş, konservatuvarlar açılmış ve müzik festivalleri düzenlenmiştir. İnönü, bu tür etkinlikleri teşvik ederek, Türk müziğinin uluslararası platformlarda tanınmasına katkıda bulunmuştur.

İnönü döneminde Batı müziğine olan ilgi artmış ve klasik müzik eserleri ile operalar sahnelenmiştir. İnönü, müziği yalnızca bir eğlence aracı olarak değil, aynı zamanda bir kültür unsuru olarak da değerlendirmiştir. Müzik, onun için sadece bir sanat dalı değil, toplumsal eğitim ve gelişim için önemli bir araç olarak kabul edilmiştir. İnönü'nün müziğe olan bu yaklaşımı, dönemin Türkiye'sinde müziğin toplumsal ve kültürel rolünü anlamak açısından kritik bir öneme sahiptir. Müziğin gelişmesi için pek çok kurum ve kuruluş kurulmuş, sanatçılara destek sağlamak amacıyla çeşitli projeler hayata geçirilmiştir. İnönü'nün liderliğinde, müzik eğitimi alanında kayda değer bir ilerleme sağlanmış ve müzik eğitimi veren okulların sayısı artmıştır. Ayrıca, Türk müziğinin uluslararası alanda tanıtılması ve geliştirilmesi adına ciddi çabalar sarf edilmiştir. İnönü döneminde müzik, sadece bir sanat dalı olarak değil, aynı zamanda toplumsal bağları pekiştiren bir araç olarak da önemli bir işlev üstlenmiştir. Müzik, farklı toplumsal kesimleri bir araya getiren ve ortak duyguları ifade eden bir dil haline almıştır. Bu dönemde düzenlenen konserler, müzik festivalleri ve diğer etkinlikler, halkın müziğe olan ilgisini artırmış ve müzikle daha fazla iç içe olmasını sağlamıştır.

İnönü'nün müzikle ilgili politikaları, müziğin kitlelere ulaşmasını kolaylaştırmış ve halkın sanata olan ilgisini teşvik etmiştir. Özellikle Klasik Müzik ve Halk Müziği, bu dönemde halk arasında yaygınlaşmış ve benimsenmiştir. Müzik yalnızca bir sanat dalı olarak değil, aynı zamanda toplumsal bağları güçlendiren bir araç olarak da önemli bir yer tutmuş, halkı bir araya getiren ve ulusal duyguları pekiştiren bir unsur haline gelmiştir. İnönü'nün müzikle ilgili politikaları, toplumun farklı kesimlerine hitap eden bir müzik anlayışının gelişmesine olanak sağlamıştır. Müzik, İnönü için sadece bir eğlence aracı değil, aynı zamanda bir rahatlatma ve düşünsel bir alan sağlamış, toplumsal olaylara karşı duyarlılığını artırmıştır. Bu bağlamda, İnönü'nün müziğe olan ilgisi, onun sosyal ve politik duruşunu da etkilemiş ve toplumsal değişimin yönlendirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu dönemde ayrıca, müzikal anlamda sanatçılara destek olmuş, onların eserlerinin toplumla tanışmasını sağlamıştır. İnönü, müziği yalnızca pasif bir izleyici olarak takip etmemiş, aynı zamanda aktif bir dinleyici olmuştur. Özellikle Klasik Müziğe olan ilgisi, birçok anekdotla belgelenmiş olup, İnönü'nün müzikle olan ilişkisi, onun kişiliğini ve sanat anlayışını yansıtan önemli bir unsurdur. Çalışmada, *Milli Şef-İkinci Adam* olarak ta anılan İnönü'nün müziğe olan bakış açısı ve bu alandaki katkıları üzerinde durulacaktır.

2. Yöntem

Literatür taraması, belirli bir konu hakkında daha önce yapılmış çalışmaların, araştırmaların ve yayınların incelenmesi sürecidir. Bu süreç, mevcut bilgi birikimini anlamak, literatürdeki boşlukları tespit etmek ve yeni

araştırma soruları geliştirmek amacıyla yapılır (Snyder, 2019: 1; Jesson vd., 2011: 10). İlgili literatürün taranması ile oluşturulan çalışma, kendisini eğitmenin ve kişilik özelliklerinin siyasal görüşlerini ve politikalarını büyük ölçüde etkilemesi tespiti üzerinden İnönü'nün asker, siyasetçi ve devlet adamı yönlerinin yanı sıra müzik sanatına bakışını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

3. Bulgular

3.1.İsmet İnönü'nün Hayatı ve Müzik ile İlişkisi

Türk siyasetçi, asker ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci cumhurbaşkanı olarak bilinen İsmet İnönü, ülkenin siyasi ve sosyal tarihine önemli katkılarda bulunmuştur. Ancak müzikle olan ilişkisi, genellikle göz ardı edilen bir yönüdür. İnönü, müziği bir kültürel ifade aracı olarak görmüş ve bu alanda çeşitli destekleyici adımlar atmıştır. Kurtuluş Savaşı'nın önde gelen komutanlarından biri olan İnönü, savaş sonrası dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. On yedi yıl Başbakanlık, on iki yıl Cumhurbaşkanlığı yapan İnönü'nün siyasi hayatının yanı sıra müziğe olan ilgisi de dikkat çekicidir. Onun bu tutumu özellikle Cumhuriyet döneminin kültürel dönüşüm sürecinde, müziğin toplumsal hayattaki rolü ve gelişimi üzerinde etkili olmuştur.

1884 yılında İzmir'de doğan İnönü, 25 Aralık 1973 günü 89 yaşındayken Ankara'da vefat etmiş, 28 Aralık Cuma günü cenazesi kaldırılarak naaşı, Anıtkabir'de Atatürk'ün karşısında toprağa verilmiştir (Toker, 1993: 339). Genç yaşta askeri okuldan mezun olan İnönü, Klasik müzik ile 1910 yılında görevli olarak gönderildiği Yemen cephesinde tanışmış ve sonrasında ilgisi artarak devam etmiştir (Heper, 1999: 13). Sonrası dönemlerde müziği sadece izlemekle kalmayarak aktif bir dinleyici ve hayatının bir kısmında viyolonsel dersleri alarak aktif bir icracı olmuştur. Özellikle klasik müziğe olan sevgisi ve ilgisi birçok anekdotla belgelenmiştir. İnönü'nün müzikle olan ilişkisi, onun kişiliğini ve sanat anlayışını yansıtan önemli bir unsurdur. İsmet İnönü'nün müziğe olan katkıları, sadece bir siyasetçi olarak değil, aynı zamanda bir kültürel lider olarak da önemli bir yer tutmaktadır. Onun müziğe verdiği önem, Türkiye'nin kültürel kimliğinin şekillenmesinde ve müzik alanında uluslararası tanınırlığın artmasında etkili olmuştur.

İnönü, müziği bir eğlence aracı olarak görmekle kalmamış, aynı zamanda bir kültür unsuru olarak da değerlendirmiştir. Müzik, onun için sadece bir sanat dalı değil, aynı zamanda toplumun eğitimi ve gelişimi için önemli bir araç olmuştur. İnönü'nün müziğe olan bu yaklaşımı, onun döneminde Türkiye'de müziğin nasıl bir yere sahip olduğunu anlamak açısından kritik bir öneme sahiptir.

İsmet İnönü genç yaştan itibaren birçok konuya ilgi duydu. Görevli olarak gönderildiği Yemen'de Klasik Batı müziği ile tanıştı ve ilgisi bu yönde gelişti. Karargahta subay arkadaşlarıyla birlikte Fransızların bıraktığı eski bir gramofon ile klasik müzik plaklarını takıp dinlediler. Başlangıçta o ve subay arkadaşları için yeni olan bu müzikten pek bir şey anlamamışlar, fakat azimle dinlemeye devam etmişlerdi. Lakin gelen sesler öyle yabancıydı ki İsmet Binbaşının deyişiyle bu gürültüye fazla dayanamayıp kapatmışlardı. Hiç aşına olmadıkları bu tuhaf müzik zamanla onları etkilemeye başladı. Böylelikle İnönü, sadece kıta stajını değil, batı müziği eğitimini de yemen çöllerinde tamamladı (Dündar ve Çaplı, 2006: 17)

Binbaşı İsmet, çok değil bir yıl sonra Yemen'de gramofondan dinlediği parçaları, o müziğin anavatanında dinleme şansı buldu. 1914 yılında arkadaşı Kazım'la birlikte Avrupa'ya gitti. Aslında, Yemen'den getirdiği hastalıklar ve kulak ağrılaşmasının tedavisi için gönderilmişti Avrupa'ya. Doktor; "*Kulaklarınız, ömrünüzün sonuna kadar sizi götürür*" demişti. Bunun sevinciyle operada almışlardı soluğu. Ancak oyun o kadar ağırdı ki İsmet binbaşı, daha sonra anılarını naklederken "*Canımızı dışarı zor attık!*" şeklinde dile getirmiştir (Dündar ve Çaplı, 2006: 18)

Daha sonraki yıllarda, İnönü, Klasik Batı müziği konusundaki bilgi ve anlayışını daha da derinleştirmiştir. Müzik, İnönü için yalnızca bir hobi olmanın ötesine geçmiş ve yabancı dil becerisini geliştirerek edebiyat, sanat ve uluslararası ilişkiler gibi çeşitli alanlarda olduğu kadar, askeri strateji ve taktiklerdeki son gelişmeleri takip etme noktasında da bir araç olarak kullanmıştır (Heper, 1999: 30).

Entelektüel bir kişilik olarak bilinen İnönü'nün yaşamını kesin sınırlar içinde sürdürdüğü, yemek, içmek ve egzersiz konularında dikkatli olduğu bilinmektedir. Vakit bulunduğu zamanlarda bürç ve satranç oynamakta, yaz aylarında yüzmekte ve cumartesi günleri ise hiçbir konseri kaçırmadan Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın konserlerine gitmekteydi (Heper, 1999: 69, İnönü, 2007: 51). İnönü'nün bütün bu hobilerinin ya da tutkularının arasında klasik müziğin ayrı bir yeri vardır. Yemen günlerinde başlayan ilgi ve sevgi eksilmeden sürmüştür. Öyle ki Başbakanlıktan ayrıldıktan sonra bir ara viyolonsel dersleri bile almıştır. Gerçi enstrüman

çalma becerisini geliştirememişti ama orkestraların, temsillerin en devamlı ve dikkatli izleyicisi olarak nitelendirilmeye hak kazanmıştı. Bu ilgilerinden dolayı İstanbul Filarmoni Derneği 1947 yılında İnönü çiftini derneğin koruyucu başkanı ilan etmiştir (Turan, 2000: 522).

1937 yıllarında zoraki emeklilik günleri İsmet Paşa'ya gençliğinde terk ettiği bazı alışkanlıkları hatırlattı. Klasik müziği yemen çöllerinde sevmiş ve hep bir enstrüman çalmak istemişti. Ancak o güne dek hiç boş vakti olmamıştı. Özel bir ilgi duyduğu enstrüman olan viyolonsel ile müzik eğitimine başladı. 54 yaşındaydı ve istikbalin cumhurbaşkanıydı (Dündar ve Çaplı, 2006: 70). Başbakanlık'tan ayrıldığı bu tarihlerde, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası viyolonsel sanatçıları Edip Özsezen ve David Zirkin'den viyolonsel dersleri aldı (Kahramankaptan, 1998: 70).

Yaşamı boyunca kendini yeniden yapmaya çalışan İnönü, önem verdiği sorunlar karşısında eski bildiklerine ve yeteneğine güvenip çağdaş kalmak için çok okuyan, bildiklerini eksik, yanlarını kusurlu sayıp sorunu incelemeye koyulan entelektüel bir kişiliğe sahipti. Her gün yürür ve sabahları bizim basından Türkiye olaylarını, bir yabancı ajans bülteninden dünya olaylarını takip etmiştir. Kendi kendine öğrendiği üç yabancı dilin yardımıyla yalnız dünyada nelerin olup bittiğini değil, nelerin düşünüldüğünü tartışıldığını da araştırmıştır. O bir yaşama sanatçısı olmuş, kendi yaşamını bir sanat yapıtı yaratır gibi işleyerek yaşamıştır (Uğur, 1995: 10-11).

3.2. Cumhuriyet Döneminde Müzik ve Kültürel Reformlar

Cumhuriyet dönemi, Türkiye'de modernleşme ve batılılaşma çabalarının yoğunlaştığı bir dönemdir. İnönü, bu süreçte müziğin ulusal kimliğin inşasında oynadığı rolü anlamış ve desteklemiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra, müzik eğitimi ve sanatın yaygınlaştırılması için çeşitli kurumlar kurulmuş, konservatuvarlar açılmış ve müzik festivalleri düzenlenmiştir. İnönü, bu tür etkinlikleri teşvik ederek Türk müziğinin uluslararası arenada tanınmasına katkıda bulunmuştur. Çalışmanın bu bölümünde Erken Cumhuriyet Dönemi müzik politikalarına genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Türkiye, modernleşme ve batılılaşma sürecine girmiştir. Bu süreçte, müzik de önemli bir rol oynamıştır. İsmet İnönü, Cumhuriyet'in ikinci cumhurbaşkanı olarak, bu reformların devamını sağlamış ve müziğin gelişimi için çeşitli destekler sunmuştur. Özellikle Türk müziğinin evrensel nitelik kazanması yönünde yapılan çalışmalar bu dönemde önemli bir ivme kazanmıştır. Devlet, müziğin gelişmesi için birçok kurum ve kuruluşlar kurmuş, sanatçılara destek olmak amacıyla çeşitli projeler hayata geçirmiştir. İnönü'nün liderliğinde, müzik eğitimine verilen önem artmış ve müzikal eğitim veren okulların sayısı çoğalmıştır. Bu bağlamda, Türk müziğinin uluslararası alanda tanıtılması ve geliştirilmesi için de çabalar sarf edilmiştir. Türk Beşlerinin Avrupa'ya yollanması, müzik komisyonlarının kurulması, Halk Müziğimizin raporlanması maksadıyla yapılan derleme çalışmaları, Köy Enstitüleri projesinin başlatılması, Harika Çocuklar yasası ile yetenekli öğrencilerin yurt dışı eğitimi almaları, yabancı müzisyenlerin Türkiye'ye davet edilmesi, devlet konservatuvarının kurulması, Halk Evleri, Milli Opera ve müziğimizin evrensel boyutlara taşınabilmesi amaçlı yapılan çoksesli çalışmalar, O'nun döneminde ki çalışmalar arasındadır.

Bu bakışla kurulan genç Cumhuriyet'te ulusal kimliğin ve bunun bir parçası olarak ulusal kültürün yaratılmasında müzik politikalarına özel bir önem atfedilmiştir. Dönemin önde gelen müzik reformcuları arasındaki çelişkileri ve tartışmaları göz ardı etmeden müzik reformunun üç ayağı olduğu söylenebilir. Bu unsurlar ise Geleneksel Osmanlı Müziği, kaynak olarak Halk Müziği ve bu müzik ile sentezlenecek olan Klasik Batı Müziği ve sonuçta ortaya çıkacak olan ulusal ve modern Türk Müziği oluşturmaktadır (Balkılıç, 2009: 106-107).

Genel anlamda Erken Cumhuriyet Döneminde modern müziğin inşası için milli şarkılarımız olan halk müziğinin medeni-evrensel müzik olan Batı müziği usullerine göre işlenmesi gerektiği görüşü hakimdir. Bu görüş dahilinde halk şarkıları Batı tekniği kullanılarak geliştirilmelidir. Erken Cumhuriyet döneminin müzik politikalarının bir başka dikkat çekici özelliği reformun devlet eliyle yürütülmesi gerekliliğine olan inançtır. 1930'ların kültür siyaseti, radyonun devletleştirilmesi, Halk Evleri'nin merkez tarafından kontrolü gibi hamleler düşünülürse, müziğin de devlet kontrolünde ve onun aygıtları tarafından modernleştirilmesi çabası dönemin ruhuna denk düşer (Balkılıç, 2009: 102). İnönü'nün bu konudaki vizyonu, Türkiye'de müzik alanında bir dönüşüm sürecini başlatmıştır.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde müzik politikaları, dönemin arzulanan ulusal ve modern bireyini yaratmak için en önemli alanlardan birisi olarak görülür. Müzik politikalarının çerçevesini halkçılık ve milliyetçilik ilkeleri oluşturur (Balkılıç, 2009: 24-25). Balkılıç'ın aktarımıyla milliyetçilik, uygun bir geçmişi bulma adına geleneği icat etmektedir. Eskinin kültürel materyallerinin milli devlet ve milli kimlik gibi yeni ve modern amaçlar uğruna

kullanımıdır. Milliyetçi pratikte eskinin kültürel öğeleri halkın arasında araştırılır, derlenir ve şu ya da bu şekilde yeni koşullara uyarlanır. Geleneksel halk şarkıları yurtsever-millî amaçlar için yeniden yazılır, destanlar ve kahramanlık hikayeleri toplum arasında yaygın bir dolaşıma sokulur (Hobsbawm, 1993, akt. Balkılıç, 2009: 27). Bu tespitten hareketle Erken Cumhuriyet dönemi tarihseline bakıldığında büyük ölçüde bir gelişimcilik ruhu yatmaktadır. Ulusal opera yaratılması üzerine gösterilen girişimler ve müzik üzerine çeşitli yasal düzenlemeler yoğunluktadır. Yabancı müzisyenlerin Türkiye'ye davet edilmesi, bir müzik komisyonunun ve devlet konservatuarının kurulması bunların başında gelmektedir (Balkılıç, 2009: 78).

İnönü dönemi, hümanizm anlayışının müzik politikalarına yansıdığı bir dönemi işaret etmektedir. Bu dönemin yazın alanındaki hümanizm anlayışı, müzikte de evrensel çoksesliliğin bir ifadesi olarak kendini göstermiştir. Atatürk dönemi çerçevesinde oluşturulan millî ve ulusal müzik yaratma politikası, İnönü döneminde uluslararası çoksesliliğe doğru evrilmiştir. Bu dönüşümde, İnönü'nün müzik estetiği ve kişisel deneyimlerinin de önemli bir rolü olmuştur. Aynı dönemde, özellikle Saygun ve diğer Türk Beşleri üyeleri Halkevleri çalışmalarının yanı sıra opera alanında da hükümetin politikaları doğrultusunda faaliyetler yürütmüşlerdir. Batı sanatlarında olduğu gibi opera alanında da çalışmalara yapılmış, Batı'daki eserlerin uyarlamaları seslendirilmiş, Cumhurbaşkanı İnönü ise, bu müzikal çalışmaları devlet politikası olarak doğrudan desteklemiştir (Çetin, 2017: 46-51).

Dönemin müzikle ilgili politikaları, toplumun farklı kesimlerine hitap eden bir müzik anlayışının gelişmesine zemin hazırlamıştır. Özellikle Türk Halk Müziği gibi yerel unsurların korunması ve evrensel normlarda geliştirilmesi konularında yapılan çalışmalar, bu dönemde önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca, İnönü döneminde Batı müziğine olan ilgi artmış, klasik müzik eserleri ve operalar sahnelenmiştir. Bu bağlamda, İnönü'nün müziği sadece bir sanat dalı olarak değil, aynı zamanda toplumsal bir bağ kurma aracı olarak gördüğü söylenebilir. Müzik, halkın bir araya gelmesini sağlayan, ulusal duyguları pekiştiren bir unsur haline gelmiştir.

İnönü döneminde müzik, sadece bir sanat değil, aynı zamanda toplumsal bir bağ oluşturma aracı haline gelmiştir. Müzik, toplumun farklı kesimlerini bir araya getiren, ortak duyguları ve düşünceleri ifade eden bir dil olmuştur. Bu dönemde çeşitli konserler, müzik festivalleri ve etkinlikler düzenlenmiş, halkın müziğe olan ilgisi artırılmıştır. İnönü'nün müzikle ilgili politikaları, müziğin kitlelere ulaşmasını sağlamış ve halkın sanatla daha fazla iç içe olmasına olanak tanımıştır. Özellikle Türk Sanat Müziği ve Türk Halk Müziği, bu dönemde halk arasında yaygınlaşmış ve benimsenmiştir. İnönü, sanatçıları ve müzisyenleri destekleyerek, onların eserlerini topluma tanıtmada önemli katkılarda bulunmuştur.

İsmet İnönü'nün güzel sanatlara yaklaşımı, tıpkı Mustafa Kemal Atatürk gibi, her milletin uygarlık dünyasında yalnızca kendi kültürel değerleriyle ayakta kalabileceği inancıyla ilişkilidir. Her iki lider de kültürün, asla değişmeyen geleneklerin baskısı altında duran statik bir kavram değil, değişen unsurlardan oluşan dinamik bir değerler bütünü olduğunun bilincindeydi. Bu nedenle, ulusal kültür verilerinin toplanması, işlenmesi ve geliştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bir asker ve devlet adamı olarak İsmet İnönü, hayatının hemen her döneminde kültür ve sanat dünyasından uzak kalmamış, müzik ve edebiyat alanlarında kişisel bir ilgi göstermiş ve Atatürk döneminde başlatılan kültürel çalışmaları sürdürerek bu alanda sürekliliği sağlamıştır. İnönü döneminde, kültürel değişimlerin bir parçası olarak Batılı sanatların halk arasında benimsenmesi için çeşitli çalışmalar yapılmış, Avrupa'dan sanatçılar getirilmiştir. Ayrıca, opera ve bale gibi Batı kültürünü simgeleyen sanat dalları yaygınlaştırılmıştır. Benzer bir yaklaşım, İnönü'nün büyük önem verdiği Köy Enstitüleri'nde de görülmektedir. Köy Enstitüleri'nde kültürel faaliyetlere büyük bir önem verilmiş, birçok sanat dalında başarılı eserler ortaya konmuş, türküler ve halk oyunları ön plana çıkarılmıştır. Ancak kültürel faaliyetlerde, eski Yunan ve Latin kültürleri dahil olmak üzere Batı kültürü esas alınmıştır. Türkülerde çok sesli öğretimin benimsenmesi, dönemin yükselen hümanist kültür anlayışının bir yansıması olarak değerlendirilebilir (Koç, 2012: 340-342).

İnönü dönemi, hümanizm anlayışının doğal bir sonucu olarak müzik politikalarını da etkilemiştir. Dönemin edebiyat ve yazın alanındaki hümanist yaklaşımı, müzik alanında da kendini evrensel çok sesli müziğe yönelik bir eğilim olarak göstermiştir. Eş deyişle, Atatürk dönemi boyunca benimsenen millî ve ulusal müzik yaratma politikası, savaş yıllarında uluslararası çok sesliliğe yönelmiştir. Bu politikaların şekillenmesinde, kuşkusuz, İnönü'nün kendisi ve müziğe olan ilgisi önemli bir rol oynamıştır. Bu dönemde Cumhurbaşkanı İnönü, Batı müziği uygulamalarının en önde gelen savunucusu ve aynı zamanda uygulayıcısı olarak belirgin bir konumda yer almıştır (İnce Erdoğan ve Çetin, 2019: 1896).

Cumhuriyet döneminin kültürel yaşamına damga vuran, Atatürk'ün ölümüne kadar birçok görev üstlenen Halk Evleri, İnönü döneminde de aynı eksende faaliyet göstermiştir. İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı olmasıyla birlikte ise nüfusu düşük olan bölgelerde Halkevleri yerine daha küçük ama aynı işleve sahip olacak Halk Odaları planlanarak kültür-sanat faaliyetleri devam ettirilmiştir. Halk Evleri ve Halk Odaları'nın en önemli işlevlerinden biri kuşkusuz Erken Cumhuriyet Müzik Politikaları, kültür-sanat faaliyetleri ile topluma benimsetmektir. Yine bu dönem (1938-1950) Türk toplumunun önemli bir kesimi köyde yaşadığı

düşünüldüğünde, köylünün kültür seviyesini yükseltmek, köyden kente göçü azaltmak amacı ile kültür seviyesini yükseltmek, köyden kente göçü azaltmak amacıyla Köy Enstitüleri'nin açılmasıdır (Yılmaz, 2023: 143). Köy Enstitüleri projesi, İnönü döneminin en önemli atılımlarından biridir. Ancak bu girişim öncesi daha önceki tarihlere dayalı olarak tasarlanıp bu dönemde hayata geçirilmiştir (Koçak, 1996: 115).

Köy Enstitüleri, 17 Nisan 1940 tarihinde kabul edilen 3803 sayılı kanunla, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in öncülüğünde ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un gayretleriyle kurulmuştur. Köy Enstitülerindeki en önemli sanat faaliyetlerinden biri olan müzik eğitimi, Batı müziğinin halk tarafından sevilmesini sağlamaya ve Batılı müzik anlayışının yayılmasına yönelik bir çaba olarak şekillenmiştir (Koç, 2013: 352). Bu kuramlarda ise kültür-sanat faaliyetlerinin ne denli önemli olduğu ders programları incelendiğinde görülmektedir.

3.3. İsmet İnönü'nü Dönemi Harika Çocuklar Yasası ve Sanatçılar

İsmet İnönü dönemi çıkarılan yasa ile üstün yetenekli öğrencilerin yurt dışı tahsiline olanak sağlanması ile başlayan dönem ve bu süreçte eğitim alan sanatçılar, İsmet İnönü Vakfı² web sayfası ve o dönemin tanıklarının kaleme aldığı anılar derlenerek ulaşılan bilgilere çalışmanın bu bölümünde yer verilmiştir.

O yıllarda (1946) Riyaset-i Cumhur Filarmoni Orkestrası'nın (Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası) baş kemancısı Orhan Borar ile genç piyanist ve eğitimci Mithat Fenmen, Ankara Devlet Konservatuvarı salonunda bir konser gerçekleştirmişlerdi. Konserin dinleyicileri arasında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, eşi Mevhibe İnönü ve oğlu Erdal İnönü'de bulunmaktaydı. Konserin sonunda Mithat Fenmen, o zaman dört yaşındaki İdil Biret'i sahneye davet etti. Bir süre sonra, Suna Kan'ın ilk konserine İsmet İnönü katılmadı, ancak eşi Mevhibe İnönü dinleyiciler arasında yer aldı. İsmet İnönü, İdil Biret'i dinledikten ve Mithat Fenmen'in tavsiyelerini aldıktan sonra, bu yetenekli çocukların yurtdışında eğitim almaları için bir yasal düzenleme yapılmasının gerektiğini düşündü. Bu düşünce ile İdil Biret ve Suna Kan'ın yurtdışında müzik eğitimi almalarına olanak tanıyacak olan *Yabancı Memleketlere Müzik Tahsiline Gönderilmesine Dair Kanun-Ek:1* tasarısının hazırlanması ve teklif edilmesinden yaklaşık üç yıl sonra yürürlüğe girmesi ile Suna Kan ve İdil Biret sırasıyla yurtdışına gönderilerek müzik eğitimlerine başladılar.

Devlet sanatçısı Mükerrrem Berk, o dönem gelişmelerini şu şekilde aktarmaktadır; İdil Biret dört-beş, Suna Kan beş-altı yaşlarındayken Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ile birlikte İsmet Paşa'nın da izlediği bir konser verdi. Paşa, bu çocukları daha yetkin bir biçimde yetiştirmek için bir yasaya ihtiyaç olduğunu düşündü. Yetenekli çocukların yurt dışına gönderilip Batı yöntemleriyle daha iyi yetiştirilmeleri amacıyla "İdil-Suna" yasası çıkarttı. İlk olarak İdil ile Suna Paris'e yollandı ve orada eğitim aldılar (Bilgehan, 2014: 45).

İsmet İnönü'nün oğlu Erdal İnönü ise anıları kaleme aldığı kitabında babasının müzik ile olan yakınlığını ve bu süreci şöyle aktarmaktadır; "Babam hiçbir konseri kaçırmaz, evdeki herkesi beraberinde götürür ve orkestranın icrasını dikkatle izlerdi. 1940'lı yıllarda Avrupa'nın hemen hemen tüm virtüözlerini Ankara'da dinleme fırsatı bulduk. Ayrıca bu konserlerde müzik tarihimizin birçok önemli olayına da tanık olduk. Ulvi Cemal Erkin'in Birinci Senfoni'sini dinlediğimizde babamın çok heyecanlandığını, eserin çalınması bitince hararetle alkışladığını ve besteciyi iki yanağından öperek kutladığını gördüm. İdil Biret'in ilk konserini bu salonda dinlemiş, hayranlıktan ve şaşkınlıktan ne yapacağımızı bilemez hale gelmiştik. Konser arasında hocası Mithat Fenmen, babama ve Hasan Ali Yücel'e bundan sonraki eğitimi için yurt dışına gitmesi gerektiğini, Paris'te Nadia Boulanger'den ders almasının en doğrusu olacağını anlattı. Sonrası bir konserde de Suna Kan'ın Mozart'ın keman konçertosunu çalmasını gene hayranlıkla izledik. İlerleyen günlerde İdil Biret-Suna Kan yasası diye bilinen bu olanaktan hem ikisi hem de başka birçok üstün yetenekli çocuğumuz yararlandılar, dünya çapında ün yapan virtüözler haline geldiler" şeklinde anlatmaktadır (İnönü, 2007: 94).

1956 yılına gelindiğinde daha önceki yasanın kapsamı genişletildi. İdil Biret ve Suna Kan'ın bütün hakları saklı tutularak *Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun Ek:2* çıkarıldı. Bu kanun ile müzik branşında eğitim alması için yurtdışına sekiz çocuk yollandı. Verda Erman (13) ve Ateş Pars (15), 1957 yılında piyano eğitimi almaları için Paris Konservatuvarı'na gönderildiler. Sonraki yıl Fuat Kent (13) Paris Konservatuvarı piyano bölümünde eğitimine başladı. 1962'de İsmail Aşan (17) ve 1965'te Tunç Ünver (12) Paris Konservatuvarı keman bölümüne gitti. 1965 yılında Selman Ada (12) Paris konservatuvarına gönderildi ve kompozitör-orkestra şefliği eğitimi aldı. 1966 yılında Gülsin Onay (12), 1968 yılında ise Hüseyin Sermet (13) Paris Konservatuvarı piyano bölümüne gönderildi. 1968 yılından sonra yetkili

² <https://www.ismetinonu.org.tr/inonu-ve-harika-cocuklar-yasasindan-faydalananlar>

Milli Eğitim Bakanlığı, yasada öngörülen komisyonu kurmadığı için yasa işlemez hale geldi. Yasanın işletilmemesinin yarattığı boşluğu değişik bir yöntemle giderebilmek amacıyla Mithat Fenmen ve eğitimci-besteci İlhan Baran yeni bir model geliştirdi. Konservatuarda hızlandırılmış yoğun eğitime olanak sağlayan Özel Statü'yü kurumsallaştıran 15725 sayılı *Müzik Alanında Özel İstidat ve Kabiliyetli Çocukların Devlet Konservatuarlarında Yetiştirilmesine Dair Geçici Yönetmelik Ek:3*, Mithat Fenmen'in ısrarlı takibi sonucunda 15 Ekim 1976'da Bakanlar Kurulunca onaylanarak yürürlüğe girdi.

Bu tarihten sonrası, Özel Statü kapsamında eğitim gören sanatçılarımız ise öncekilerle birlikte zaman içerisinde eğitim alarak, ülkemizin müziğini evrensel boyutlara ulaştıran seçkin sanat insanları olmuşlardır. Söz konu sanatçılarımızın arasında; Oya Ünler (piyano), Burçin Büke (piyano), Fazıl Say (piyano), Muhittin Dürrüoğlu (piyano), Şölen Dikener (viyolonsel), Yeşim Alkaya (piyano), Çağlayan Ünal (viyolonsel), Ertan Torgul (keman), Özgür Balkız (keman), Çağıl Yücelen (keman), Tuluyhan Uğurlu (piyano) gibi isimler yer almaktadır.³

Görsel 1. İsmet İnönü ve Harika Çocuklar⁴

3.4. İsmet İnönü'nün Müzik Tercihleri

İsmet İnönü, müziği sadece izlemekle kalmamış, aynı zamanda aktif bir dinleyici ve de yaşamının bir bölümünde aktif bir icracı olmuştur. Özellikle Klasik Batı müziğine olan sevgisi, birçok anekdotla belgelenmiştir. İnönü'nün müzikle olan ilişkisi, onun kişiliğini ve sanat anlayışını yansıtan önemli bir unsurdur. Müzik, İnönü için bir rahatlama ve düşünsel bir alan sağlarken, aynı zamanda toplumsal olaylar karşısında duyarlılığını artırmıştır. Bu bağlamda, İnönü'nün müziğe olan sevgisi, O'nun sosyal ve politik duruşunu da etkilemiştir.

İsmet İnönü, insan sesine en yakın çalgı olarak bilinen viyolonseli "*Bir erkeğin ağlayışıdır*" şeklinde tanımlamıştır. Bu çalgıya olan özel ilgisi, içindeki derin özlemle birleşmiş ve ellili yaşlarda parmaklarının sertleşmesi ve çalmada zorluklar yaşamasına rağmen, viyolonsel eğitimi almaya karar vermiştir. İlk müzik derslerini, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası viyolonsel sanatçılarından Edip Özsezen'den almıştır. Daha sonra ise, Türkiye'de viyolonsel ekolünün temellerini atan David Zirkin, onun ikinci hocası olmuştur. İnönü'nün viyolonsel dersleri, anılarında belirttiği üzere, bir yılı aşkın bir süre devam etmiştir. Ancak, elli dört yaşına gelmiş olması ve sınırlı bir zaman diliminde viyolonsel çalmayı öğrenmenin zorlukları, bu sürecin başarılı bir şekilde tamamlanmasını engellemiş; bunu da fark etmiş ve kabul etmiştir. Elli yaşından sonra bir müzik aleti çalmanın imkansız olduğuna inananlara ise şu yanıtı vermiştir: "*Ben de biliyorum bu yaştan sonra çalgı*

³ <https://www.ismetinonu.org.tr/inonu-ve-harika-cocuklar-yasasindan-faydalananlar>

⁴ Görsel, <https://www.ismetinonu.org.tr/inonu-ve-harika-cocuklar-yasasindan-faydalananlar> kaynağından alınmıştır.

öğrenemeyeceğimi. Ama parmaklarımın tellere teması, tellerin titreşimini hissetmek, bu şekilde ses tonlarının çıkışını anlamak beni çok mutlu ediyor”.⁵

Görsel 2. İsmet İnönü'nün Viyolonselî⁶

İsmet İnönü, Klasik müzikle tanışmasını anılarında şu şekilde anlatmaktadır; “Ben, Batı musikisi zevkine orada alıştım. Hükümet, bir aralık sahilden Sana’ya bir demiryolu yaptırmak hevesine düşmüş, bir Fransız şirketine keşif vazifesi vermişti. Biz bunu Yemen’e vardığımız zaman, orada Fransız şirketinin beklemesinden öğrendik. Nihayet, Fransızlar memleketlerine dönerlerken, eşyalarını satmışlar. Bunlar arasında bir gramafon makinesi, pek çok plakları ile Hubeyde kumandanı tarafından satın alınarak ordu karargahına gönderilmişti. Yemen’de müzik ihtiyacına karşı derin hasret içindeydik. Gramofon bize bulunmaz bir nimet geldi. Akşam üzeri karargahtan, yattığımız eve geldiğimiz vakit hep beraber gramofon başına koşardık. Plakları tecrübe ederdik. Senfoni, arkasından opera parçası, serenat...İşitmediğimiz, bilmediğimiz parçaların gürültüsüne dayanamayarak makineyi bırakırdık. Ertesi akşam aynı tecrübe. Bu zorla ağır plakları dinlemeye tahammül çok uzun günler sürmüştür. Yavaş yavaş alışkanlık hasıl oldu. Benim hayatıma Batı musikisinin terbiyesi böylece Yemen’de girmiştir” (Selek, 1985: 72-73).

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası flüt sanatçısı, İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası Kurucusu, İstanbul Devlet Konservatuvarı ve İstanbul Devlet Opera ve Balesi müdürlüğü yapmış Mükerrer Berk anılarında İnönü’yü; ‘Konserlere çok sık gelir, hepimizle ayrı ayrı, özel olarak ilgilenirdi. O dönem Ankara’da sadece Devlet Konservatuvarı’nın küçük bir salonu vardı. Orada her cumartesi haftalık konserler verilirdi. İsmet Paşa’da bu konserlerin müdavimiydi...Çoğu kez bütün işini gücünü bir tarafa bırakarak o konserlere sürekli olarak gelmişti Paşa...Atatürk özel bir insandı. Batı’ya yönelik birtakım kurumları teşvik etmek isterdi. Fakat bunun asıl kurucusu, yapıcısı ve devamcısı kuşku yok ki İsmet Paşa’ydı. Çünkü İsmet Paşa, Atatürk’ten devraldığı veya beraberce kararlaştırdıkları bu güzel kurumların kuruluşunu, devamını ve geliştirilmelerini gerçekleştirmemiş olsaydı, bunlar Atatürk’ün sadece temennisiyle kalırdı. Atatürk’ün çok ileri görüşlü bir insan olduğunu benim söylemem gereksiz. Fakat İsmet Paşa bunların takipçisiydi ve başarıları için her türlü çareye başvuran insandı. Konserlere her hafta gelerek bunu kanıtlamıştır. Sadece konserlere değil tiyatroya, operaya da gelir, programlara bakarak tiyatrodaki hangi sanatçılar oynuyor, operadaki tenorlar kimlerdir öğrenir, konuyu okur ve her şeyi bilerek gösterileri izlerdi. Kendisinde oluşan çoksesli Batı müziği sevgisinin, özel inadıyla başladığını etrafına şöyle anlatırdı: “İlk dinlediğinizde anlayamayabilirsiniz, hiç hoşlanamayabilirsiniz. Ama araştırın, eserleri okuyun, kulaklarınızı oraya verin, inatla dinleyin; kısa bir zaman sonra göreceksiniz ki bu musikinin hayranı olacaksınız”. O dönemde Senfoni Orkestrası’nın kusursuz bir şekilde kurulması için ilk kez

⁵ <https://www.ismetinonu.org.tr/tarihte-bugun-25-agustos/>

⁶ Görsel, <https://www.andante.com.tr/tr/10952/ismetinonu-Ve-Muzik> kaynağından alınmıştır. Fotoğraf: Ozan Sağdıç.

dünyanın en büyük orkestra şeflerinden Paul Hindemith ve Ernst Praetorius davet edildi. Hindemith'in yönettiği konserlere dünyanın en büyük solistleri de gelmişlerdi. Örneğin Walter Gieseking gibi...daha birçok isim sayılabilir. Viyolonselci Paul Tortelier, piyanist Alfred Brendel, soprano Erna Sack gibi...Bir konserde tamamen Viyana valsleri söyleyerek dinleyicileri çok etkilediğinde İsmet Paşa, *"İşte gördünüz, musiki böyle sevildi"* demişti. İsmet Paşa Başbakanlık'tan ve sonrasında yaptığı Cumhurbaşkanlığı görevinden ayrıldıktan sonra da konserler ve sanat etkinliklerine düzenli gelirdi ve opera salonunda kendisi için yapılan özel kulaklıkları koltuğunda yerini alırdı" şeklinde anlatmaktadır (Bilgehan, 2014: 39-41).

4. Sonuç

İsmet İnönü'nün müziğe olan katkıları, Türkiye'nin kültürel hafızasında önemli bir yer edinmiştir. Onun döneminde müziğin, toplumsal birlikteliği sağlama ve ulusal kimliği pekiştirme işlevi ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda, İnönü'nün müzikle olan ilişkisi, sadece bir liderin kişisel tercihleri değil, aynı zamanda bir ulusun kültürel gelişiminde atılan önemli adımları temsil etmektedir.

Müzik, günümüzde politikacıların ve hükümetlerin toplum üzerindeki etkisini artırmak amacıyla kullandıkları bir araç olmaya devam etmektedir. Seçim kampanyalarında ve halkla ilişkilerde müzik, güçlü bir duygu yaratma ve ideolojik mesaj verme aracı olarak kullanılmaktadır. Müzik ve politika arasındaki bu dinamik ilişki, sadece geçmişte değil, günümüzde de toplumsal yapıları şekillendiren, eleştiren ve dönüştüren bir olgu olarak varlığını sürdürmektedir. Politik ideolojilerin şekillendirildiği, toplumsal değişimlerin yaşandığı ve bireylerin özgürlük mücadelesinin simgesi haline geldiği bir sanat dalı olarak, her zaman politika ile güçlü bir bağ kurmuştur.

Müzik ve politika arasındaki ilişki, her zaman tarihsel olarak çok katmanlı ve dinamik bir etkileşim alanı olmuştur. Müzik, sadece bir sanat formu olarak değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve politik bir araç olarak da önemli bir rol oynamaktadır. Uluslararası düzeyde, İnönü'nün müzikle ilgili politikaları, Türk müziğini dünya sahnesine tanıtmaya çabalarıyla birleşmiştir. Türk müziğinin evrensel boyutta temsili üzerine yapılan çalışmalar, sadece yerel değil, uluslararası düzeyde de ilgi görmüştür. Bu etkinlikler, Türk müziğinin zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtarak kültürel etkileşimleri teşvik etmiştir.

Sonuç olarak, İnönü'nün müziğe olan katkıları, sadece bir siyasetçi olarak değil, aynı zamanda sanata olan yakınlığı ve kısmen de olsa icracı olmasıyla da ilişkilidir. O, müziğe verdiği önem ve Türkiye'nin kültürel kimliğinin şekillenmesi ile müzik alanında uluslararası kimliğinin şekillenmesinde önemli bir şahsiyettir.

5. Kaynakça

- Balkılıç, Ö. (2009), Cumhuriyet, Halk ve Müzik, Tan Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Bilgehan, M. (2014), Tanıkların Anılarıyla İsmet İnönü-Sözler ve Dersler, Doğan Kitap, İstanbul.
- Çetin, E. (2017), Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Türkiye'de Müzik Algısı ve Müzik Dergileri, Yayımlanmış Yüksek Lisan Tezi. 46-51.
- Dündar, C., Çaplı, B. (2006), İsmet Paşa, İmge Kitabevi, Ankara.
- Heper, M. (1999), İsmet İnönü-Yeni Bir Yorum Denemesi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- İnce Erdoğan, Dilşen ve Esra Çetin. (2019), "II.Dünya Savaşı Yıllarını Müzik Üzerinden Okumak: Savaş Dönemi Müzik Politikaları (1939-1945)" idil Dergisi, Aralık Sayısı, s.1895-1905.
- İnönü, E. (2007), Anılar ve Düşünceler, Boyut Kitapları, İstanbul.
- Jesson, J., Lacey, F. M., & Matheson, L. (2011), Doing your literature review: Traditional and systematic techniques.
- Kahramankaptan, Ş. (1998), İsmet İnönü ve Harika Çocuklar, Ümit Yayıncılık, Ankara.
- Koç, N., (2012), İsmet İnönü Dönemi Güzel Sanatlar Politikaları, The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science Volume 5.
- Koç, N. (2013), Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri, İdeal Yayıncılık, İstanbul.
- Koçak, C. (1996), Türkiye'de Milli Şef Dönemi, İletişim Yayınları, İstanbul.

Selek, S. (1985), İsmet İnönü Hatıralar, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Snyder, H. (2019), Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. Journal of business research, 104, 333-339.

Toker, M. (1993), Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Turan, Ş. (2000), İsmet İnönü Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Uğur, N., 1995, İsmet İnönü, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Yılmaz, E., 2023. İnönü Dönemin'de (1938-1950) Kültür/Sanat Alanının Yapısal Görünümü, EKEV Akademi Dergisi, Sayı:93.